

POLYÁNKI BALÁZS

MI VAN, HA NINGCS IGAZAM?

**VALLÁSPSZICHOLÓGIAI
JELENSÉGEK**

2022

Polyánki Balázs: MI VAN, HA NINCS IGAZAM? Valláspszichológiai jelenségek.

Copyright © Polyánki Balázs, 2022

www.polyanki.hu

Illusztrációk:

pixaby.com

Borítógrafika:

canva.com

Figyelmeztetés:

A könyv teljes anyaga, vagy annak bármely részlete kizárólag a kiadó írásos engedélyének birtokában sokszorosítható, vagy használható fel nyilvánosság előtt előadás megtartására, vagy bármely célra.

A könyvben szereplő gyakorlatokat mindenki kizárólag saját felelősségére gyakorolhatja. A bemutatott módszerek alkalmazása nem helyettesíti a kiképzett szakemberrel való konzultációt. Amennyiben úgy észleli, hogy élethelyzetével, panaszával kapcsolatban segítségre van szüksége, keresse fel orvosát, pszichológusát.

Készült a Dabasi Nyomda Kft-ben

Dabas, 2022

TARTALOM

ELŐSZÓ: Van egy perced?

BEVEZETÉS: Isteneink megtartása

ELSŐ RÉSZ: REND

ELSŐ FEJEZET: Mintázatok

1.1 Elátkozott béka

1.2 A varázsló

1.3 Szent karám

1.4 Lapos Föld

1.5 Halálos kígyómarás

Első gyakorlat: Küldetésem az életben

MÁSODIK FEJEZET: Kozmikus portré

2.1 A sámán ruhája

2.2 Az ég akarata

2.3 Csapdába esett lélek

Második gyakorlat: Üzenetem

HARMADIK FEJEZET: Igazságteremtés

3.1 Hol született Jézus?

3.2 Isten akarata szerint

3.3 Voltaire ezüstje

3.4 Repülő spagettiszörny

3.5 Kilenc pont

Harmadik gyakorlat: Mi van, ha nincs igazam?

MÁSODIK RÉSZ: KAPCSOLAT

NEGYEDIK FEJEZET: Egy láthatatlan világ

4.1 Lennon zongorája

4.2 Jobb hinni, mint megijedni

4.3 Dicsőség, mely nekünk megjelentetik

4.4 Mennybéli szövetségeseink

Negyedik gyakorlat: A világ hanyag megítélésére hajlamosító hitek

ÖTÖDIK FEJEZET: Kozmológiai gazdaságtan

5.1 Iphigeneia vére

5.2 Tad madara

5.3 Egyezés a kozmosz elemeivel

5.4 Hetedik mennyország

5.5 A megváltó sebei

Ötödik gyakorlat: Az előző lépés

HATODIK FEJEZET: Szent erő

6.1 A világ köldöke

6.2 Fatima keze

6.3 A királynő kanala

6.4 Isten ujja

6.5 Az elragadtatás pillanatai

Hatodik gyakorlat: Elfogadás

HETEDIK FEJEZET: Félelem és remény között

7.1 Portál az alvilágba

7.2 Odaát

7.3 Isten fénye

7.4 Halálcsont

Hetedik gyakorlat: Kapcsolódásaim

HARMADIK RÉSZ: ELVESZVE

NYOLCADIK FEJEZET: Út a pokolba

8.1 Anubis mérlege

8.2 Néma Isten

8.3 Transzcendentális buborék

8.4 Üres parkoló

Nyolcadik gyakorlat: Helyénvaló beszéd

KILENCEDIK FEJEZET: Lángok között

9.1 Az utolsó eper

9.2 Isten figyel

9.3 Fatális erő

9.4 Kelj fel Stephan

Kilencedik gyakorlat: A nyitottság fenntartása

TIZEDIK FEJEZET: Reprezentációk délibábja

10.1 Angyali védelem

10.2 Hárem az ígéret földjén

10.3 Szent színház

10.4 Alice hercegnő és a doboz

10.5 Jahve szándékai

Tizedik gyakorlat: Áldozati dilemma

TIZENEGYEDIK FEJEZET: Láncra vert lelkek

11.1 A Sátán talpnyalói

11.2 Árnyak könyve

11.3 Ördögök tanyája

11.4 Ki az ő fiát vagy leányát tűzön viszi át

11.5 Bibliai bizonyítékok

Tizenegyedik gyakorlat: Tréfacsináló

NEGYEDIK RÉSZ: TELJESSÉG

TIZENKETTEDIK FEJEZET: Legbelsőbb szükséglet

12.1 Jób gyermekei

12.2 Értelmetlen univerzum

12.3 Isten és a kavicsok

12.4 Az éjszaka istállója

Tizenkettedik gyakorlat: Négyrétegű tükör

TIZENHARMADIK FEJEZET: Egyénre szabott ösvény

13.1 A láma honlapja

13.2 Ramakrishna tehene

13.3 Nem vagyunk egyedül

13.4 Jelen lenni

Tizenharmadik gyakorlat: Ego-doboz

TIZENNEGYEDIK FEJEZET: Az integritás útja

14.1 Ragadós rizsgombóc

14.2 Darwin unokaöccse

14.3 A harmadik hegymászó

14.4 Önmaga előtt elbújó ember

14.5 Az elveszett drahma

Tizennegyedik gyakorlat: Árnyék

UTÓSZÓ: Elszakított aranylánc

ELŐSZÓ: Van egy perced?

„Szia, van egy perced?” – kérdezi tőlem a krisnás srác az utcán. „Sietek” – mondom felgyorsuló léptekkel. „A Gonosz befolyása alatt állsz, fiam!” – mutat a faferkabátomra tűzött jelvényekre a hittanórát tartó református lelkész. „Hm?” – intézem el kamaszosan.

„Ön képességeinek csupán 1 százalékát használja ki. Jöjjön be előadásunkra és megtudhatja, miként változtathat ezen” – lohol utánam a Scientológia Egyház lelkes tagja. Tovább sétálok.

„Menjünk innen, itt ne parkoljunk, én nem maradok itt” – hadarja hisztérikusan a 9 éves muszlim fiú, amikor csoportunk kisbusza leparkol az Our Lady of the Assumption katolikus templom előtt, London egyik mellékutcájában. „Fogd be a szádat, menj a többiek után a múzeumba” – hallgatom megemelkedett vérnyomással a brit osztályfőnök mennydörgő hangját. „Magát az Isten küldte!” – hálálkodik a két idős hölgy, akiket átsegíték a jeges-havas ösvényen, hogy csatlakozhassanak valami erdei miséhez. Hátizsákomba kapaszkodva, mosolyogva folytatom túrámat. „Imádkozzatok az unokaöcsémért, ma mútik” – olvasom amerikai kolléganőm emailjét. Rövid válaszomban mielőbbi jobbulást kívánok.

Személyes élményeimet folytathatnám az olyan vallással kapcsolatos helyzetekről, amelyeknek így vagy úgy részesévé váltam és azokra válaszolnom kellett.

Ön hogyan reagál?

„Ámen!” – hallja az ön mellett ülő öltönyös úr, üzleti vacsora előtt elsuttogott imáját.

„Tegnap egy spirituális gyógyítónál jártam. Sokkal jobban vagyok. Neked is fel kéne keresned a pasit, nem gondolod?” – szegezi Önnek a kérdést egyik barátja.

„Hála Istennek!” – mondja nagyot sóhajtva a repülőgépen Önre mosolygó utas keresztet vetve landolás után.

„Szerinted, mit tegyek?” – fordul Önhöz legjobb barátja, aki új párkapcsolatáról beszélve arról panaszkodik, hogy szerelme Istennek nem tetsző cselekedetre hivatkozva utasítja őt vissza, amikor gyengéden közeledni próbál felé.

„2010 december 16-án őrizetbe vettek egy 35 éves anyát, aki négy éves lányát egy vallásos feláldozásnak tűnő rítus során megölte. A gyermek halálra szabdalt holttestét, szívét és más belső szerveit a konyhában, az anya mellett találták meg. Amikor a rendőrök londoni otthonába rátörtek, a Korán versszakait kántálta a szétdarabolt holttest felett.” – olvassa a cikket miközben kávéját kortyolgatja.

„Anyu! Mi történik velünk, miután meghalunk? A mennyországba megyünk? De csak, ha jók vagyunk, ugye?” – rettegő, de reménykedő szemekkel néz Önre óvodás gyermeke.

Hogyan reagál? Ez a kérdés könyvem sarokköve. Saját felelősségünkre hívja fel a figyelmet. Egyrészt a vallással kapcsolatos helyzetekbe kerülve reakcióinkat – és azok következményeit illetően. Másrészt önmagunkkal szemben, ahogy a lét, életünk értelme, a halál vagy önmagunk teljes személyiséggé válásának kérdéseivel legbelül megbírkózunk. A kérdés megválaszolása szempontjából mindegy, hogy valaki vallásos, ateista, egy picit kíváncsi vagy saját útját aktívan keresőknek vallja magát.

Vallási igazságokkal kapcsolatban nem akar kijelenteni semmit. Inkább gondolkodásra és reflektálásra késztet. Esetek tucatjain, lélektani magyarázatokon és valláspszichológiai gyakorlatokon keresztül mutatja be, hogyan növelhető vagy veszíthető el az emberi autonómia, tudatosság, spontaneitás és intimitás azok számára, akik bekukucskálnak, kinyitják vagy be is lépnek a spiritualitás ajtaján. Szellemi útravalóul Niels Bohr Nobel-díjas fizikus szavait ajánlom, aki előadásait így kezdte: „Ne kijelentésként, hanem inkább kérdésként tekintsenek minden megfogalmazott mondatomra.”

Polyánki Balázs
Bicske, 2022

¹ Religious ritual believed to be behind death of girl who was found with her heart cut out and other organs strewn round home. At: www.dailymail.co.uk, 2010, 19 December

BEVEZETÉS: Isteneink megtartása

A vallásos élmények és hitek emberek millióinak életét befolyásolják azzal kapcsolatban, hogy kivel kössenek házasságot, hogyan neveljék gyerekeiket, kivel töltsék idejük jelentős részét és miképpen viselkedjenek az életben. Ritkán telik el úgy egy nap, hogy a vallás valamilyen formában ne jelenjen meg a tévében vagy az újságokban. Egyéni perspektívánktól függetlenül fel kell ismerjünk, hogy a vallás mennyire jelen van és számít mai világunkban. Robert Wuthnow, amerikai szociológus szerint a társadalmunkban növekvő vallásos sokszínűség jelentős kulturális kihívások elé állíthat bennünket, sokszor a legváratlanabb helyzetekben is.

2013. nyarán Jack Phillips, denveri cukrászdatulajdonos visszautasította, hogy esküvői tortát készítse annak a két férfinak, akik Massachusettsben kötöttek egymással házasságot. Phillips arra hivatkozott, hogy keresztény hitével ellenkezne mindez, ezért inkább más cukrászdákat ajánlott az ifjú pár számára. Hamarosan idézést kapott a colorado-i polgári jogok bizottságától. Törvényeik értelmében az üzlettulajdonos ilyen esetben akár 500 dollárral és egy év börtönnel is büntethető.

2010. márciusában Elton John a sajtó számára közzétette, hogy egyik korábbi szeretője azért követett el öngyilkosságot, mert képtelen volt összhangba hozni homoszexualitását keresztény hitével.

A római katolikus egyház megtagadta egy izomsorvadásban szenvedő férfi egyházi temetését, aki 2006 decemberében hunyt el, egy héttel az után, hogy orvosait megkérte, kapcsolják le a lélegeztető gépről. Az egyház ellenzi az eutanáziát. A beteg, azonban azt hangoztatta, hogy nem öngyilkosságot akar elkövetni, csupán egy számára nem kívánatos orvosi kezelésben való részvételt kíván megszakítani.

Elterjedtségének ellenére a vallás sokszor görget akadályokat elénk, mintsem támogatná 21. századi életformánkat. Sokak szerint a vallás olyan erőforrásba kerül az emberiségnek, amely ritkán térül csak meg. Milyen kiszámított előnnyel bírnak például az olyan gyakorlatok, mint az élethosszig tartó szexuális önmegtartóztatás, állatok rituális feláldozása, a feleség legyilkolása a férj halála után, egészséges gyermekek isteneknek való feláldozása, egy ujj levágása az ősök tiszteletének kimutatásaképpen vagy egy olyan étkezési tilalom felállítása, amelyben tehenet szabad fogyasztani, de disznót nem - vagy éppen fordítva?

A Nemzetközi Ateista Szövetség 1991-ben jött létre Kaliforniában azzal a küldetéssel, hogy kihívás elé állítsák és konfrontáltassák a vallásos hitet, s megerősítsék a globális ateizmust. Támogatják az ateista, szabadgondolkodású társaságok növekedését és interakcióját szerte a világban. Olyan értékeket hirdetnek, mint a szabadság, felelősség, értelem és racionális, tudományos gondolkodás, együttműködő, társas berendezkedés és az egyén globális társadalomhoz való tartozása.

Mao Zedong a Kínai Népköztársaság megteremtője egyszer azt mondta: „Az isteneket a parasztság állította fel. Amikor elérkezik a megfelelő idő, a parasztok saját kezeikkel fogják önmaguk elhajítani ezeket az isteneket”. Ennek ellenére a nyolcvanas évektől a hatását egyre erőteljesebben éreztető reformkor embere a hagyományos kínai néphit gyakorlatainak visszatérését éli meg. A több mint harminc évig fennálló kommunista állam a szocialista kultúra építése mellett erősen próbálta kiírtani a hagyományos, babonának, téveszmének megbélyegzett ősi kínai praktikákat. Mao halála után, a gazdasági reformok kezdetével párhuzamosan a vörös hadsereg által elpusztítani kívánt templomok, ősi csarnokok és sírok renoválása kezdődött el. Az emberek újra gyakorolni kezdték a tiltott rituálékat gyermekeik születésekor, házasságok ünneplése során vagy a szeretteiktől való végső elbúcsúzáskor. Mindez azt mutatja, hogy a Mao által megjósolt idő e praktikák leszámolására, még nem érkezett el. Lehet, hogy a parasztok még is csak meg akarják tartani isteneiket?

A válaszok utáni kutatásban a könyv első része az emberi lét olyan pszichés sajátosságait vizsgálja meg, amelyekkel a szembenézés már 3000 évvel ezelőtt is realitás volt.

Kifürkésszük, hogy az ember szenvedése, létezésével kapcsolatos félelmei és vágyai milyen gazdag belső világot rejtenek, és hogy ebből hogyan teremthető egy olyan külső, kozmikus ernyő, amelyre mély tartalmaink kivetülhetnek. A második részben e hatalmak befolyásolását, a velük való üzletelés és kommunikáció módjait vesszük górcső alá. Olyan komplex feltételrendszerek világát tárjuk fel, amelyben halálosan szigorú szabályok írják le, hogy ki, kivel, mikor és hogyan folytathat tranzakciót.

Kísértetek, téveszmék, hallucinációk, elmeegógyintézetek és börtönök sötét terepe fogad bennünket ezután. Az ösvényről letért, eltévedt lelkek poklán a harmadik rész kalauzol végig. Ez a sátán barlangja, amelyben semmi sem az, aminek látszik és ahol az ördög elűzésére tett kísérletekben démonokkal és gonosz erőkkel kell megküzdeni. Az árnyékvilágon túl található az emberi teljesség birodalma, amelynek megvalósítására pszichénk természeténél fogva törekszik. Valami nagy egészhez történő kapcsolódásunk élményének paradicsoma ez. Béke, boldogság, elégedettség és öröm, ami egy küldetésben való kiteljesedés, saját, önös céljainkon túli értékekért küzdés „melléktermékeként” élhető át. Az utolsó, negyedik rész e küldetéstudatot aktívan megvalósító, transzcendentális személyiség pszichológiája.

1 McNamara P. (Patrick) (2009): The neuroscience of religious experience. Cambridge University Press. New York

2 Nye, M. (2008): Religion: The Basics. Second Edition, Routledge. New York

3 Wuthnow, R. (2005): America and the Challenges of Religious Diversity. Princeton University Press, USA

4 Stonestreet, J. (2013): Wake-Up Calls: Defending Our Religious Freedoms. At: religiontoday.com, Thursday, June 13, 2013

5 Eden, R. (2010): Elton John's lover committed suicide after struggling to come to terms with sexuality. In: Telegraph, 13, March, 2010.

6 www.nytimes.com, Italy: Church Funeral Denied in Right-To-Die Case Published: December 23, 2006

7 Atran, Scott (2002): In God We Trust: The Evolutionary Landscape of Religion. Oxford University Press, New York

8 <http://www.atheistalliance.org/about-aa>i

9 Chau, A. Y. (2005): Miraculous Response: Doing Popular Religion in Contemporary China. Stanford University, California - Adam Yuet Chau

I. REND

Amikor a napnyugta vagy a hold csodáit bámulom, lelkem a teremtő imádatával telik meg.

- Gandhi

ELSŐ FEJEZET: Mintázatok

1.1 Elátkozott béka

1989. július 19-én a Denverből Chicagoba tartó 232-es járat szárnyában robbanás történt, ami az egyik hajtóművet azonnal megsemmisítette. A hidraulikus rendszer megbénult. A legénység egy órán keresztül próbálta a gépet a levegőben tartani. Maguk módján az utasok is küzdöttek az életüket fenyegető helyzetben. A rövidesen bekövetkező kényszerleszállás után a túlélőkkel interjút készített a Life magazin. Kiderült, hogy legtöbbször a katasztrófa során vallásos gyakorlatok, érzések és hitek segítségével próbálta optimizmusát fenntartani.

A vallásos hitek általában a létezéssel kapcsolatos egyetemes emberi optimizmust tükrözik vissza, mint adaptív választ az élet által elénk állított kihívásokra. A nehézségekkel vagy a halállal szembenézve az optimizmus és a reménykedés alapvető túlélési értékkel bír. Az optimista hit a spirituális és vallásos gyakorlatok óriási sokszínűségét hozta létre – belértve a valóság rémes eltorzításainak eseteit is.

Icek Ajzen és Martin Fishbein amerikai pszichológusok a hetvenes években a hitre, mint kognitív reprezentációkra utaltak.

James W. Fowler az Emory Egyetem teológia professzora és a Hit- és Erkölcsfejlődési Kutatóközpont igazgatója szerint a hit segít összefüggéseket keresni és értelmet adni az életünket felépítő erőknek és viszonyulásoknak.

Ezt üzenik a nagy spirituális gondolkodók is. Az univerzummal nagyobb harmóniába kerülhetünk, ha az életben nem csak a fizikai síknak állunk szolgálatába. Ennek eredményeképpen boldogabbak, egészségesebbek és gazdagabbak is lehetünk – legalább is spirituális értelemben. Az emberek által gyakorolt vallásos és spirituális tevékenységek legzamatosabb gyümölcse az, hogy értelmet ad a múltnak és olyan képet fest a jövőről, amelyhez megéri a jelenben erőfeszítést tenni. Spirituális céljainak elérése érdekében tett cselekedeteit az ember egy önmagán túlmutató, valami nagyobb, akár kozmikus szándékkal, okkal vagy tervvel hozhatja összefüggésbe. Gregory Bateson, a világhírű brit antropológus ezt úgy írta le, mint annak tudatosítását, hogy a dolgok egy nagyobb, egész mintázatba kapcsolódnak össze. Amikor önmagunkba tekintve tetteinket vizsgáljuk és értékeljük, megbékélést, megváltást, alázatosságot, megbocsátást élhetünk át.

E szükségletnek olyan beépített, automatikus folyamatok képezik alapjait, amelyek által jelentést tulajdonítunk a hiányos, kétértelmű ingereknek. Hátterükben elménk jelentésrendszerei állnak, lehetővé téve, hogy megértsük tapasztalatainkat, és hogy érezzük, a dolgoknak, életünknek van értelme. A vallás és spiritualitás e szükségletek kulturálisan kifejezett formáit jelentik.

Számos pszichológus a vallást ún. „kognitív sémaként” írja le. A kognitív séma egy tudásterületre vonatkozó mentális modell, ami reprezentációk rendszeréből áll. Tapasztalati úton fejlődik ki az egyén környezettel való viszonyában. Különbőféle sémákkal rendelkezhetünk önmagunkkal, másokkal és a világgal kapcsolatban. Egy Istenről alkotott séma például magában foglalhatja isten fizikai természetére, akaratára vagy szándékaira vonatkozó feltételezéseinket. Sémáink újabb tapasztalataink és tudásunk szerint változhatnak, fejlődhetnek és rendbe szerveződhetnek. A vallás sémája így tartalmazhatja az Isten, a halál, a bűn, a jó, a gonosz, a túlvilág, sőt korábbi életeink sémáit is.

Két- és hatéves kora között James Leininger úgy tűnt, hogy meglepő pontossággal idézi fel „előző életének” emlékeit, amikor a hadsereg pilótájaként a második világháborúban a Csendes-óceán felett gépét lelőtték és szörnyethalt. Jim Tucker a Virginia Egyetem gyermekpszichiátere kiterjedten tanulmányozza azokat a gyerekeket, akik úgy tűnik, hogy előző életükről beszélnek. „Kettő és három éves korban kezdik és mire 6 vagy 7 évesek lesznek, mindent elfelejtenek és tovább folytatják életüket” – magyarázza Tucker.

A világ lakosságának több mint 85 százaléka magáénak mond valamilyen vallásos hitet. Justin Barrett pszichológia professzor szerint az Istenben való hit szinte elkerülhetetlen következménye elménk sajátosságának. A gyerekek már három éves koruktól tulajdonítanak természetfeletti képességeket és hallhatatlanságot egy felsőbb lénynek. Sőt, saját születésük előtti történeteket is készséggel mondanak nekünk, ha arra kérjük őket.

Úgy tűnik, hogy alapvető kognitív hajlammal vagyunk felszerelve bizonyos dolgokkal kapcsolatban, ami olyan gondolatokra serkent bennünket, mint az előző élet, másvilág, istenek és láthatatlan lények. Ezek pont azok a témák, amiket a világ vallásaiban is megtalálunk.

Scott Atran és Ara Norenzajan az emberek emlékezési képességét vizsgálta olyan fogalmakkal kapcsolatban, amelyek vagy természetesek – pl. legelő tehén – vagy természetellenesek – pl. elátkozott béka - voltak. Bár próbák után könnyebben idézték fel a természetes fogalmakat tartalmazó történeteket, egy héttel később jobban emlékeztek a természetellenes tartalmakra. Mivel a vallásos történetek, mesék, mítoszok is tele vannak ilyen elemekkel, könnyebben lehet rájuk emlékezni és hatékonyabban adódnak át egyik személytől a másikra, generációról generációra.

Jennifer Whitson és Adam Galinsky szerint elő vagyunk hangolva arra, hogy a körülöttünk lévő világban bizonyos jeleket és mintázatokat fedezzünk fel. A Science magazinban közölt vizsgálati eredményeik szerint az emberek hajlamosabbak mintázatot látni pontok véletlenszerű elrendeződésében, ha előtte azt erősítik meg bennük, hogy nem rendelkeznek a történések feletti kontrollal.

Jordan Grafman neuropszichológia professzor amellet érvel, hogy hitünket agyunk alapozza meg. Egy fMRI* kutatásban kimutatta, hogy a vallásos gondolatok az agynak azt a területét aktiválják, amely más emberek érzelmeinek és szándékainak tulajdonításáért felelős. E képességre elme elméletként utalnak a kutatók. Amikor vizsgálati személyeik olyan kifejezéseket hallottak, hogy "Isten vezérli cselekedeteimet" vagy "Isten óvja életemet" az elme elméletért felelős agyi régiók villantak fel.

Egy dán vizsgálatban ugyanezt a régiót találták aktívnak, amikor vallásos résztvevők imádkoztak.

*functional Magnetic Resonance Imaging – funkcionális mágneses rezonancia-vizsgálat. Az agyban lévő vér oxigenizációjának vizsgálata, amelyből a lezajló idegi aktivitásokra következtetnek a kutatók.

1.2 A varázsló

1912-ben három fiúcska fedezte fel az apjuk birtokán húzódó barlangrendszer a francia Pyrenees vidéken, amikor rátaláltak egy sor, felső palaeolitikus kori művészeti alkotásra. A barlangot a fivérek után elnevezték Les Trois Frères-nek, (A három fivér) amely a festmények és szobrok mellett egy furcsa szerzet - ember, szarvas, bagoly, oroszlán, farkas és ló keverékének - képét is tartalmazta. A fantasztikus figuráról Abbé Henri Breuil készített illusztrációt, amit a Barlang istenének nevezett, de később, mint a Varázsló vált híressé.

Mit üzen számukra a kb. 12-15 000 éves barlang isten? Matt Rossano pszichológia professzor szerint évezredekkel ezelőtt a természetfelettil való foglalkozás formái már széleskörben elterjedtek és a társas élet részét képezték. Mivel a vallás a kapcsolatokról szól, lehetőséget nyújtott elődeink számára, hogy egymáshoz és a körülöttük lévő világhoz kapcsolódjanak. Miután „rábukkantak” erre az adaptációs viszonyra, jelentős túlélési és szaporodási előnyt jelentett számukra. A vallásosan egymáshoz kötődő csoportok jobban összetartottak, mint a „világiak”. A vallás arra készíti az embereket, hogy kifejezzék hűségüket egy irracionális hit irányába, ami teljes elköteleződésüket mutatja a megbízhatósággal, őszinteséggel és kölcsönösséggel kapcsolatos csoportnormák felé. Némileg irónikusan, de az irracionális hitek iránti elköteleződés nagyon racionális és adaptív célokat szolgált – biztosítva az egyéni előnyöket a kiterjesztett csoportos együttműködésen keresztül. Az ősi környezetben csak azok, akik igazán hittek az istenekben voltak képesek önmagukat alávetni fájdalmas beavatási szertartásoknak.

E rítusok szemtanúi így győződhetnek meg igazán arról, hogy a beavatottak teljes elköteleződéssel bírnak a törzs értékei iránt, akikből jó harcosok, társak és bajtársak válhatnak.

„Kezdetben teremté Isten az eget és a földet” - olvashatjuk Mózes első könyvében. A Biblia tagadja az égitest istenek létezését, és tiltja azok imádatát. Az emberiség legelső kozmikus térképein mégis az istenek a nap, a hold és a csillagok voltak. Az írásbeliség előtti kultúrákban ma is találkozunk az emberek, állatok, fák, sziklák, vizek, vagy égitestek *deifikálásával**. Carl Jung vizsgálatai szerint a Pueblo indiánok abban hisznek, hogy ők a Nap Atya leszármazottai. E hit, létüket olyan spirituális távlatba helyezi, ami korlátok közé szorított életüket messze túlíveli. E kozmosz teljes életre való lehetőséggel ruházza fel személyiségüket. Egzisztenciájuk összehasonlíthatatlanul kielégítőbb saját civilizációjuk emberének helyzeténél. Hányan vannak közöttünk, akik tudják, hogy nem többek, mint elnyomott helyzetben lévő személyek, akik minden bizonnyal azok is maradnak, és életüknek nincs is igazi értelme. Az afrikai törzsek mítoszai ma is olyan értékeket és hiteket adnak tagjaik számára, amelyek értelmet szivárogtatnak mindennapjaikba, visszavezeti őket világuk keletkezéséig és eligazítja őket halál utáni sorsuk tekintetében is.

Hésziodosz múzsái is a mítosz nyelvén fejeztek ki olyan történéseket, mint a világ keletkezése vagy az istenek születése, ezzel összefüggésrendszereket tárva fel az ember előtt. A *camenák*** Horatiusnál az emberi cselekvés normavilágát festették le. A valóságot fantasztikusan visszatükröző mítosz, az isteneket a természet és a társadalom valóságainak magas fokú általánosításaiként fejezi ki.

Egymáshoz és az emberekhez való viszonyukban a világ korán felismert törvényszerűségeit érhetjük tetten.

*istenné tételével

**római múzsák

1.3 Szent karám

Egy Sabbat ceremónia során a rituális könyörgések részei annak a pszichodramának, amelyek az adott évszaknak megfelelő mítosz alapján kerülnek megrendezésre a wicca égisze alatt. Különbőféle mítoszok vezetnek át a gyülekezeti tagokat évente a teljes emberi életcikluson, egy olyan rendszer segítségével, amelyben a gyakorlatok és a hit antropomorfizálja a természetet és annak erőit. A Sabbat a napfordulókra és a napéjegyenlőségekre, valamint ezek felezőpontjaira esik. E nyolc ünnep alkotja az év kerekét. Minden Sabbathoz sajátos tevékenységek és fesztiválok társulnak. Samhain során – a keresztény Mindenszentek ünnepéhez hasonlóan – az elhunytak és az ősök előtt róják le tiszteletüket, ami lehetővé teszi a gyász és a szomorúság átélését. Enyhítését hoz számukra a hit, hogy elhunyt szerettük élete a halál után is folytatódik, aki most boldog a nyár földjein vagy útban van a reinkarnáció felé. A rituálék varázsában az Istennő és az Isten tánca viszi át a beavatottakat az évszakok változásain. Hitük szerint a ceremóniákban való részvétel fellebbenti a fátylat a természet titkairól. Amint az élet kereke fordul egyet, minden boszorkány egyre közelebb kerül az élet, a halál és az univerzum kimondhatatlan, végső igazságainak megértéséhez.

A görögök Athén közelében Eleusisben titkos szertartásokat tartottak. A hierophantés* a beavatottak számára a halál titkait mutatta meg. Az eleusisi misztériumok során történő beavatást, a legszentebb hittitkok megismerését, hosszú előkészület előzte meg. Eleinte csak attikai polgár lehetett mystés**.

Később azonban minden görög kérhette bebocsáttatását a szent „karámba”. A beavattatás a halálon keresztül vitte új életre a lelkeket.

Hogy a halál átéléséhez milyen szertartások segítettek, azt éppen oly kevésbé tudjuk, mint ahogyan nem ismerjük azt a vigasztaló tanítást sem, amely a beavatottak számára a halál gondolatát megnyugtatóvá tette. Csak azt tudjuk, hogy Eleusisben a mystes-eknek a halál után a beavatatlanokétól eltérő sorsot ígértek. Aki keresztül ment a misztikus halálon, az ismerte a annak értelmét és nyugodt lélekkel nézett elébe, tudva, hogy odaát új élet kezdődik számára. Az időszámításunk előtt élt görög költő, Pindarosz írja: „Boldog, aki ezeket látva megy a föld alá, az tudja az élet végét és tudja az istenadta kezdetet”.

A jó vallásra a felfoghatatlan univerzumban lévő ember értelemre irányuló kereséseként tekinthetünk. Keresők vagyunk egy személytelen világegyetemben, amelynek lakójává lettünk, anélkül, hogy tudnánk miért. Az egészséges vallás egy olyan erőfeszítés, ami abban segít bennünket, hogy személyes felelősséget vállalhassunk saját spirituális utunk során. Sokan így kérdezik önmaguktól vagy egy felsőbb hatalomtól: „Miért születtem erre a világra? Miért vagyok itt?” Istenüktől vagy kerületi képviselőjétől nem feltétlenül kapnak választ.

Létezik azonban egy másik ösvény, amelyhez a tizennegyedik fejezetben érkezünk meg és amely azzal a kijelentéssel indul, hogy „Itt vagyok” és azzal a kérdéssel szélesedik ki, hogy „Most, hogy már tudom, itt vagyok, mihez kezdek itt ségimmel?”

Autonóm személyiségünk így függetlenítheti magát a papoktól, egyházaktól, dogmáktól vagy a hit bármilyen szervezeti formájától. Azok sokszor az ember társas kényelmét szolgálják azáltal, hogy gondolataikat és cselekedeteiket konzerv-sémák bizonyos mintázata szerint összefogják. Az igazi vallás az igazság keresését jelenti. Ez a kutatás pedig bátorságot, hatalmas energiát, nagy intelligenciát és kényes gondolkodást igényel.

Gordon Allport amerikai pszichológus az érett vallást hat összetevő segítségével írja le. A differenciáltság, komplexitás az első tényező. Az éretlen vallások egyféle jellegre vagy élményre fókuszálnak, míg az érettek számos, egymással kölcsönösen kapcsolatban álló, szervezett összetevőt alkalmaznak. A differenciáltság lehetővé teszi, hogy kritikusak és reflexívek lehessünk. Richard Dawkins oxfordi professzor 2013-ban a Religion and Society*** rendezvény egyik beszélgetésében arra emlékezteti hallgatóságát, hogy legtöbbször úgy nőünk fel, hogy a vallás kritizálása tiltott terület. Ezért, aki ide belép, attól mások visszahúzódhatnak, mert szavai agresszívnek tűnnek, akkor is, ha egyáltalán nem azok. A dinamikus összetevő arra utal, hogy az érett vallás nem vágyaink szolgálatában áll, hanem azokon való felülkerekedésben segít. Nem belső érdekek vezérlik. A fanatikus az éretlen vallás jele, amelyet vágyak hajtanak és a kritikára való képtelenséget mutatják.

Bill Maher amerikai közéleti személyiség szerint a vallás azért veszélyes, mert lehetővé teszi, hogy azok, akik nem rendelkeznek az összes válasszal, azt gondolják, hogy rendelkeznek vele.

A harmadik elem a konzisztencia. Alapot nyújt ahhoz, hogy az élet zűrzavara és bonyolultsága átfogó rendbe szerveződhessen. Ez értéket és értelmet nyújt az egyéneknek. Emile Durkheim francia szociológus szerint kisebb vagy nagyobb mértékben minden ismert vallás olyan nézetek rendszere, amely magában foglalja a dolgok egyetemességét és a világ teljes leképezését nyújtja számunkra. Az érett vallás átfogó. Olyan világnézet, amely szélesebb spirituális realitást ismer fel, amelynek életünk is része, és amelyben az emberi személyiség összes dimenziója összehozható. A valóság átfogó szemlélete toleranciára bátorít, amint az egyén felismeri, hogy a teljesebb élményhez és a végtelen valóság kifejezéséhez különböző nézőpontok felvétele szükséges. Frances Vaughan kaliforniai pszichológus szerint a teljességhez vezető út magában foglalja az egyensúly helyreállítását. Tudatosságunk kiterjesztésével a letagadott, elfojtott vagy figyelmen kívül hagyott dolgaink visszanyerésére nyílik alkalmunk. A teljesség testi, érzelmi, mentális és spirituális fejlődést jelent. Az integráltság a mintázat vagy struktúra iránti szükségletet fejezi ki. Minden egyes elemnek kapcsolódnia kell egymáshoz egy konzisztens, mintázott módon. Bateson spirituális feladatunkkal kapcsolatos gondolata ide köthető: „Felfedezni a mintázatot, ami összeköt”. Allport heurisztikus karakterként utal arra, hogy az érett vallások minden hitet próbaképpen kezelnek. Az egyén hajlandó azokat letesztelni és szükség esetén megváltoztatni.

A hit, amolyan „munkahipotézisként” van jelen gyakorlatukban. Elfogadják, hogy a vallásos alapértékek és hitek mindig felülmúlják a kérdező elme felfogóképességét, ezért abszolút bizonyosságra szert tenni e területen lehetetlen.

Sokan vannak persze, akik ezt másképp látják. Ezért ha egy vallás parancsai, hitei és gyakorlatai összeférhetetlenek azzal, amit autonóm személyként fontosnak tartunk „egész”-ségünkre nézve, akkor levonhatjuk a következtetést, hogy ez számunkra egy egészségtelen vallásos hit, gyakorlat vagy szervezet.

*a „szent dolgokat megmutató”

**beavatott

***Vallás és társadalom

1.4 Lapos Föld

Egy kelet-londoni lányiskola hittanoktatója munkába igyekezett, amikor négy iszlám fanatistával találta szemben magát.

Metszőkéssel, betondarabokkal és vascsővel addig verték, amíg elvesztette eszméletét. A banda ezzel vett elégtételt azért, mert egyikük unokahúgának olyan személy tanít vallást, aki nem muszlim.

A 11 éves George közel egy éve járt a cserkészcsoportba, amikor elérkezett az eskü ideje. A vezető megfenyegette, hogy nem lesz belőle cserkész, ha nem fogad hűséget Istennek. Miután az ateista fiú nem volt hajlandó a „kötelességemet Istennek teljesítem” mondattal megesküdni, a felnőtt arra kérte, hogy többé ne jöjjön a találkozókra.

2013 januárjában egy floridai gimnázium asztalán, szabadon elvihető bibliák jelentek meg. Miután az esetnek híre kelt, a Central Florida Freethought Community (Központi Floridai Szabadgondolkodó Társaság) képviselői felkeresték az iskolát. Szerintük ez csak akkor elfogadható, ha az iskola a zsidóknak, muszlimoknak, a Scientológia Egyháznak, a Lapos Föld Társaságának*, az ateistáknak stb. is megengedné, hogy kiadványaikat terjesszék.

1993-ban a chicagói Vallások Világparlamentjén az a kép rajzolódott ki, hogy az emberek java része csupán egyféle tanítást követ. Egyre többen vannak olyanok, akiket a spirituális témák iránti érdeklődésük során nem kötelezik el magukat valamelyik tradíció mellett. Az ilyen eklektikus személyek számára az élet alapvető spirituális igazságai legalább annyira megtalálhatók a bibliában, mint a Tórában, a Koránban, a Tao Te Kingben a Szív Szútrában vagy a Bhagavad Gítában. Egy újabb felmérés szerint ma minden negyedik amerikai felnőtt látogat saját hitén kívüli szertartásokat. Japánban nem szokatlan, hogy az élet különböző részeit különféle tradíciók szerint szabályozzák. Ugyanaz a család egy buddhista paphoz fordul, hogy egy elhunyt családtagtól végső búcsút vegyen, míg egy sintó paphoz mennek gyermekük konfirmációjával kapcsolatban.

Ön szerint a gimnáziumi biológia tanárok hány százaléka rendelkezik az evolúció melletti szilárd állásponttal? Egy 2011-es Science** publikáció kevesebb, mint 30 százalékról ír. A tanárok tizenhárom százaléka a teremtéstörténet szószólója, elutasítva az evolúció ötletét és a tudományos módszert.

Hiszik, hogy Isten teremtette az embereket, jelenlegi formájukban, kevesebb, mint tízezer évvel ezelőtt. A kutatók e vélekedéssel állítják szembe az evolúciós megközelítést támogató tudományos bizonyítékokat, amelyek a bolygónkon létrejött sokszínű életet a természetes szelekció mechanizmusaival írják le, és a Földön megjelenő első életformát 3.7 milliárd évvel ezelőttre teszik.

Howard Garder harvardi pszichológia professzor szerint azt hihetnénk, hogy a darwini gondolatok ma sokkal szélesebb körben elterjedtek. Kutatásokra hivatkozva kijózanítóan találja azt a kimutatást, amely szerint minden második amerikai hamisnak tartja az evolúciós elméletet. A népszerű csillagászasztrofizikust, Carl Sagant idézve kiemeli, hogy az amerikaiaknak csupán kilenc százaléka fogadja el azt, hogy az ember mindenféle isteni beavatkozás nélkül, egy ősi formából, lassan fejlődött ki és érte el mai fejlettségi állapotát.

*Az 1800-as évek elején alakult amerikai társaság, akik a bibliai szövegeket szó szerint értelmezték

**Tudomány. Amerikai tudományos folyóirat.

1.5 Halálos kígyómarás

A 2001-es Al Qaeda Kézikönyv leírja, miképpen kell terrorista cselekedeteket végrehajtani – a merényletektől kezdve a mérgezésen át a kínzásokig. „Jól példázza miként képes egy kultusz mentalitása eltéríteni és manipulálni a legitim vallásos hitet és átfordítani azt fanatikus tanná” - magyarázza Jerrold Post a George Washington Egyetem politikai pszichológia professzora. A tizenegyedik lecke mentesíti a követőket az olyan muszlim kötelességek alól, mint az imádkozás, böjt vagy a jócselekedetek. Sőt, az olyan tetteknek, mint a kínzás, tömeggyilkosság vagy egy felebarát megölése – amelyeket a Korán egyértelműen megtilt – a kézikönyv paradox módon szent olvasatot ad.

A vallásos radikalizmus elemeit megtaláljuk az iszlám, a keresztény, a zsidó és az új vallásos mozgalmak között is. Jellemző rájuk, hogy mai kultúránkat fenyegetőnek élik meg, ami veszélyezteti saját értékeiket, ezért hajthatatlan erőfeszítéssel elkülönítik magukat annak „alattomos” életstílusától. Ha valaki ki akar válni csoportjukból, azt komolyan megbüntetik. A radikálisan vallásos csoportok számos olyan tevékenységet tiltanak tagjaik számára, amelyet a legtöbbünk hasznosnak vagy kellemesnek tart. A Jehova Tanúi így elutasíthatják a védőoltásokat és más orvosi beavatkozásokat, ezzel veszélyeztetve saját és gyermekeik életét. Az Amish közösségben élők nem használnak elektromosságot, autót és nem fogadnak el állami segélyeket. Tagjainak tilos ékszereket vagy karórákat viselniük.

A húszas éveiben járó Andrew Hamblin a Tabernacle Church of God (Isten Imaházának) lelkésze Tennessee államban. Egyházuk követői abban hisznek, hogy Jézus parancsára halálosan mérgező kígyókat kell kezükkel felemelniük. Világképük szerint, ha egy kígyó megmarja őket, Istennek kell eldönteni, hogy azt túléljük vagy belehalunk. Sokan közülük nem élnek túl, mert nem mennek kórházba. Hamblin számára legjobb barátja mutatta meg e gyakorlatot, aki maga és édesapja is kígyómarásban hunytak el.

1990-ben David és Ginger Twitchell imádkozni kezdett, amikor kétéves gyermekük bélelzáródásban szenvedve életéért küzdött otthonukban, Massachusetts-ben. Az 1879-ben megalakult Christian Science (Keresztény Tudomány) világképét követő házaspár egyházuk elveinek megfelelően úgy döntött, hogy nem hív orvost. A sikertelen spirituális gyógyítást követően kisfiúk gyötrelmes halált halt.

Az önmagát Jézus leszármazottjának valló Marshall Applewhite, a Heaven's Gate (Mennyország Kapuja) kultusz alapítója azt tanította követőinek, hogy a földönkívüliek hamarosan megtisztítják a világot, ezért nekik el kell hagyniuk a Földet, amit csoportos öngyilkosság formájában tehetnek meg. Abban hittek, hogy lelkük így a Hale-Bopp nevű üstököst követő űrhajóra szállítódik. Útjukra való felkészüléshez a tagok egy besötétített házba költöztek, ahol kozmikus utazásukkal kapcsolatban elvárt élményeiket szimulálták.

Természetesen több összetevője van annak, hogy ilyen viselkedések létrejöhessenek. A csoportfolyamatok által fenntartott és jól kidolgozott kozmológia – azaz sémák bizonyos rendszere – a „valóság” társas meghatározását nyújtja.

E kollektíven fenntartott világkép a valóság megerősítéséül szolgál. A tagok kozmológiájukra érvényesítést nagyrészt a csoporton belül keresnek. Elutasítják a társadalmuk által nyújtott társas realitás alapját képező erkölcsi világrendet, eltüntetve ezzel saját csoportjuk és a domináns társadalom közötti átfedést. Mivel a kultúrának nincs validációs alapja a kultusz „elkülönült” realitásához, tagjainak hiteit és értékeit „betegesnek” címkézheti. A „másik” így gonosznak, rossznak, helytelennek vagy mentálisan betegnek észlelődik, minden olyan alkalommal, amikor „mások” nem támasztják alá és nem támogatják az adott világkép valóságának társas konstrukcióit.

Első gyakorlat: Küldetésem az életben

Fogjon egy füzetet. Szedje listába életének fejezeteit. Külön sorba írja az Ön számára jelentős időszakokat és eseményeket. Ha véletlenül felcseréli sorrendjüket, az nem számít. Végignézve a papíron, írja le mindazt, amit életének önmagán túlmutató, valami nagyobb, akár kozmikus szándékáról meg tud fogalmazni? Fel tud-e fedezni jellemző, ismétlődő fordulatokat, mintázatokat? Ha a listát megmutatná idegeneknek, hogyan jellemeznék az Ön életét? „Ez egy olyan ember, aki ...”Jegyezze le ezt is a papírra. Mit gondol és érez ezzel kapcsolatban? Írja le. Végül foglalja össze, hogy mit tanult a gyakorlatból és ha valamit másképp szeretne tenni mostantól kezdve, akkor pontosan mi lesz az?

- Pargament, K. I. (1997): *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice*. The Guilford Press, New York.
- 2 Beit-Hallahmi, B. (2008): *Through Signs and Wonders: Religious Discourse and Miracle Narratives*. (In: Ellens, H. (2008) (edit): *Miracles: God, Science and Psychology in the Paranormal*. Greenwood Publishing Group, USA
- 3 Irwin, H. J. (2009): *The Psychology of Paranormal Belief. A Researcher's Handbook*. University of Hertfordshire Press
- 4 Desrosiers, A. (2012): *Development of Religion and Spirituality Across the Life Span*. In: Aten, J.; O'Grady, K. A.; Worthington E. L. (2012) *The Psychology of Religion and Spirituality for Clinicians: Using Research In Your Practice*, Routledge, USA
- 5 Berenson, D (1999): *A Systematic View of Spirituality: God and Twelve Step Programs as Resources in Family Therapy*. In: Morgan, O. J.; Jordan, M. R. (1999): *Addiction and Spirituality*. Chalice Press, USA
- 6 Bouma, G. (2006): *Australian Soul: Religion and Spirituality in the 21st Century*. Cambridge University Press. Melbourne
- 7 Paloutzian, R. F.; Park, C, L. (2013): *Recent Progress and Core Issues in the Science of the Psychology of Religion and Spirituality*. In: Paloutzian, R. F.; Park, C, L. (edit) (2013): *Handbook of Psychology and Spirituality*. Second Edition. The Guilford Press, New York
- 8 Kunin, S. D. (2003): *Religion: The Modern Theories*. Edinburgh University Press, UK
- 9 Nye, J. (2013): *The reincarnated children: New book tells the extraordinary story of the children who believe they are a WWII pilot, star golfer and a Hollywood agent from a past life – and have this scientist utterly convinced*. At: dailymail.co.uk , 20 November 2013
- 10 Azar, B. (2010): *A reason to believe*. In: *Monitor On Psychology*. December 2010, Vol 41, No. 11
- 11 Boorstin, D. J. (1992): *The Creators: A History of Heroes of the Imagination*. Random House. New York
- 12 Rossano, M, J. (2010): *Supernatural Selection: How Religion Evolved*. Oxford University Press, USA
- 13 Geyman, S. (2012): *Testing the Spirits. Exposing Dark Dayings and Embracing the light of Jesus*. WestBow Press, Bloomington, USA
- 14 Trecsényi-Waldapfer, I. (1963): *Mitológia. Ötödik kiadás*. Gondolat, Budapest
- 15 Harrington, M. (2006): *Magical Ritual in Modern Pagan Witchcraft*. In: Arweck, E.; Keenan, W. J. F. (edit) (2006): *Materializing Religion: Expression, Performance and Ritual*. Ashgate Publishing, USA
- 16 Nanda, S.; Warms, R. L. (2014): *Cultural Anthropology*. Eleventh Edition. Wadsworth, Cengage Learning. USA
- 17 Kania, W. (2006): *Healthy Religion: A Psychological Guide to a Mature Faith*. Author House. USA
- 18 Durkheim, E. (2001): *The Elementary Forms of the Religious Life*. A new translation by Carol Cosman. Oxford University Press
- 19 Vaughan, F. (2005): *Shadows of the Sacred. Seeing Through Spiritual Illusions*. iUniverse. Inc.
- 20 Dailymail.co.uk (2001, may 27): *Battered and slashed by a Muslim gang just because he taught RE: Four jailed over their 'dangerous extreme religious beliefs'*

- 21 Archer, G. (2012): Just take the oath, George – we all benefit from a little creative hypocrisy. At: telegraph.co.uk 19 Oct 2012
- 22 Mehta, H. (2013): A Florida Teenager Fights Back Against Bible Distribution at His Public High School. At: patheos.com January 20 2013
- 23 Taylor, E. (1999): Shadow Culture: Psychology and Spirituality in America. Counterpoint. Washington DC
- 24 Oman, D. (2013): Defining Religion and Spirituality. In: Paloutzian, R. F.; Park, C. L. (edit) (2013): Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality, Second Edition, Guilford Press, USA
- 25 Berkman, M. B.; Plutzer, E. (2011): Defeating Creationism in the Courtroom, But Not in the Classroom. In: Science, Science 28 January 2011, Vol. 331 no. 6016 pp. 404-405
- 26 Gardner, H. (2000): The Disciplined Mind. Beyond Facts and Standardized Tests, The K-12 Education That Every Child Deserves. Penguin Books, USA
- 27 Lachkar, J. (2002): The Psychological Make-Up of a Suicide Bomber. In: Piven, J. S. (2002): Jihad and the Sacred Vengeance. Psychological Undercurrents of History- Volume III. Bloomusalem Press. USA
- 28 Berman, E. (2009): Radical, religious, and violent: the new economics of terrorism. Massachusetts Institute of Technology. USA
- 29 Smietana, B. (2012): Young snake handlers say they grasp the power of faith. At: usatoday.com 6/3/2012
- 30 Margolick, D. (1990): In Child Deaths, a Test for Christian Science. The New York Times, August 06, 1990
- 31 Zennie, M. (2012): New Age followers still waiting for aliens to beam them up 15 years after Heaven's Gate cult suicides left 39 people dead. At: //dailmail.co.uk , 27 March 2012
- 32 Pattison, E. M.; Ness, R. C. (1989): New Religious Movements in Historical Perspective. In: (edited by Galanter, M.): Cults. And New Religious Movements. A Report of the American Psychiatric Association. From the Committee on Psychiatric and Religion. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, USA, 1989

MÁSODIK FEJEZET: Kozmikus portré

2.1 A sámán ruhája

Minden év június 21-én - a nyári napfordulókor – Görögországban megrendezésre kerül a Promethia fesztivál, ahol ezrek ünneplik Prométheuszt, az ősi görög hőst, aki segítette az embereket ellopni a tüzet az istenektől. A Hellenizmus Visszatérése mozgalom követői országuk ősi vallását, értékeit és filozófiáját próbálják visszahozni a modern világba. A fesztiválózók táborot vernek az Olimposzon, filozófiai könyveket, CD-t és ékeszereket vásárolnak. A háromnapos ünnep alatt csoportos imádságokra és házasságkötésekre is sor kerül.

A görögök a világot jellemzően „kosmos”-nak, azaz „rendnek” nevezték.² Világrend fejeződik ki az észak-szibériai nyenyec sámán öltözetén is, ami az univerzum egyfajta modellje. A fej öltözékei képviselik a felső világot, köpenye szimbolizálja a közép-világot és lábbelije az alvilágot. A két egymással szélsőségesen ellentétes elemet a középső réteg, az emberek világa egyesíti. A védikus* szövegek szerint az OM (ejtsd: aum) mantra három hangja a földet, az atmoszférát és a mennyet képviseli. A Bali szigetek topeng** táncosainak mozdulataiban olyan spirituális állapotok jelennek meg, amelyek a makrokozmosz és a mikrokozmosz képeit igyekeznek kifejezni. Különböző álarcok segítségével keltik életre a világot felépítő elemeket. Jáva szigetén az a hit uralkodik, hogy a makrokozmosz és a mikrokozmosz egyazon törvénynek engedelmeskednek. Az ember dolgait és az égi eseményeket ugyanazok az elemi erők irányítják.

Ahol e két világ kölcsönhatásba lép egymással, szentélyt helyeznek el a falu közösségét védő szellem vagy isten tiszteletére. Templomjaik, földi megjelenései egy égi vagy kozmikus modellnek. A mennyezet képviseli az eget, a padló a földet és a kettő közti térben foglal helyet az ember.

A tetőablakon megjelenő, kör alakú nyílás egy földön túli realitással való kapcsolat lehetőségét sejteti.

A görög "mikro" (kicsi), "makro" (nagy) és "kozmosz" (világ, rend) szavak kirakós játékában a "kis világ" az emberi lényre, míg a "nagy világ" az univerzumra utal. A fenti példák jól szemléltetik, azt az elterjedt hitet, amely szerint a kettő kapcsolatban áll egymással.⁶ Hermész Triszmegisztosz Smaragd Tábláján ez áll: "Ami fent van, olyan mint ami lent van, és ami lent van olyan, mint ami fent van, azért hogy megvalósulhassanak az Egy dolog csodái".

A wicca követői számára bizonyos módon minden élet összeköttetésben áll egymással. Egy élő univerzum részeként vagyunk jelen az energiák hálózatában. A boszorkányok szerint az emberi lényeket legalább annyira befolyásolják a nap, a hold és a csillagok árapályai, mint a természetet. Ha ezt megértjük, harmónikusabb életre tehetünk szert.

Jung archetípusoknak nevezi az ősi, mitológikus színezetű képzeteket, amelyek a külső világ pszichés megfelelői. Az univerzum miniatűr formában, szimbólumokba öltözve van meg bennünk. A szimbólumok kapcsolatban tartanak bennünket tudattalan gyökereinkkel. Rajtuk keresztül képes tudattalanunk a megváltás ígéretét nyújtani az élet szenvedéseiben megsebzett tudatosságunk számára.

Az ember igazi egyéniségét ezért nem a kollektív vallásos gyakorlatokban teljesítheti ki, dogmák követésével, hanem az önmagává váláson, az ún. individuáción keresztül, amikor a psziché tudatos és a tudattalan világa megtanul békésen együtt élni. Ez az élmény jelentést, vitalitást és az élettél való megelégedettséget hozhatja el számára.

A tranzakcióanalízis nyelvén szólva a dogmát hirdető vallások mint "Szülő-intézmények" sajátos Szülő-Gyermek viszonyra épülnek – kiszorítva minden helyet személyiségünk Felnőtt része előtt. Az igazságot és saját teljességünket elnyomva ezt üzenik: "Ne gondolkozz! Légy kevesebb a személyiségednél!" Az "oké vagyok – oké vagy" helyzet nem valósítható meg egy olyan viszonyban, amelynek előfeltétele az, hogy nekem el kell fogadnom, amiben te hiszel – vagy neked el kell fogadnod, amiben én hiszek. A másik fél feltétel nélküli elfogadása egy ilyen felállásban nem történik meg, mert a "te is oké lehetsz, ha ..." alapelve épül. A kegyelem felszabadító élménye azonban csak az "oké vagyok, oké vagy" alapon jöhet létre, amelyben az "el vagy fogadva!" üzenet cserélődik ki a felek között. Nem okéságunkból úgy tudunk eljutni ide, ha játszmáink felismerésével és megértésével, megszabadulunk tőlük. Ez a meghittség a tizennegyedik fejezetben bővebben tárgyalt éber figyelem segítségével valósulhat meg. Ez teszi lehetővé, hogy a csészét a magunk módján lássuk, a madárdalt a magunk módján halljuk, s ne úgy, ahogy tanították.

*hindu szent könyvek

**maszk – indonéz szó

2.2 Az ég akarata

A Moirák a végzet istennőiként jelennek meg a görögöknél. Klóthó fonja, Lakheszisz rendezi és Atroposz ollójával elvágja a halandók életének fonalát. Ők rendelkeztek a görög állampolgárok sorsáról, - beleértve halálukat is. Olyan hatalmasok voltak, hogy még az istenek sem voltak kivételek az általuk meghatározott végzet alól. A görögökével ellentétben az egyiptomi istenek teljes kontrollal bírtak a végzettel kapcsolatban. Az egyiptomiak Shay szava az emberi sors pozitív aspektusát írja le, amit az istenek befolyásolnak. Éveket adhatnak hozzá az ember életéhez vagy megmenthetnek a gonosztól. A kígyófarkú griffmadárként ábrázolt Petbe ezzel ellentétben az isteni megtorlást, büntetést és bosszút képviseli. A perzsáknál a jóság istene Ahura Mazda harcol a gonosz istennel Ahrimánnal az emberek lelkeiért és a világ végzetéért. Fő feladata a jó emberek lelkének megmentése Ahrimán démoni hordájától. A hindu filozófiában és mitológiában a karma szó az egyik olyan okozati princípiumra utal, ami az ember által elkövetett cselekedetek felhalmozott eredménye, és ami a jövő áldásaiban vagy éppen büntetéseiben nyilvánul meg. Ehhez hasonlít a Júdaizmus misztikus ágát képező Kabbalah nézete is. A tisztátalan lelkeknek, akik nem követik az isteni törvényt, addig kell testről testre vándorolni, amíg teljesen megtisztulnak. A kínaiak szava a "sors"-ra a tien-ming, ami az "Ég akarata" -ként fordítható. Az Ég a taoizmus tanítása szerint személytelen. Céljaink, akár csak azok megvalósítása, nem tartoznak az ellenőrzésünk és a felügyeletünk alá, függetlenek tőlünk, csak az aktuális helyzet határozza meg azok kimenetelét.

A keresztény hit szerint a világot teremtő Isten látja el egyéni, személyes sorssal az embert. Mindenki rendelkezik sorssal, ami láthatatlan. János evangéliumában a sors a szélhez hasonlít, amelynek hangját hallhatja az ember, de nem tudja, hogy az merről fúj és merre tart. Úgy is mondhatjuk, hogy az én sorsom az én istenadta egyéniségem. Önmagammá válásomból így lesz spirituális dráma, egy olyan feladat, amelyben alapvető egyéniségemet a rendelkezésemre álló idő alatt kell kibontakoztatnom. Ebben a munkában lehetek sikeres, kudarcot is vallhatok és az egészet vissza is utasíthatom. A sorsnak így lesz súlya, amit jól kifejeznek az olyan keresztény szavak, mint az üdvözülés vagy kárhozat. E tanításhoz hasonlóan a Buddhisták is az ember morális felelősségét hangsúlyozzák. Ha valaki nem képes különbséget tenni helyes és helytelen tettek között, akkor nem sok jó karmikus energiát tud élete során létrehozni. Szerintük a sorsot három erő befolyásolja: a jó és rossz karma aránya, mindennapi erőfeszítéseink és elménk állapota a halál pillanatában. Ezek függvényében halálunk után hat lehetséges sors várhat ránk. A három erő az ok és okozat viszonyában eldönti, hogy istenként, félistenként, emberként, éhes szellemként, állatként vagy pokollakóként folytatjuk-e tovább.

A természeti népek világát egy láthatatlan erő szövi át, amelyre a malájok és a polinézok a mana, az irokézek az orenda szóval utalnak. A minden látható ok nélkül fellépő jelenségekért felelős: olyanokért, mint a betegség, halál, siker, balsiker, eső, vihar vagy napkelte. A törzsi ember törekszik arra, hogy felismerje megnyilatkozásait, benne részt kapjon és, ha lehetséges úrrá legyen felette.

“Létezik egy világ a miénken túl”, - magyarázza egy mexikói Mazatec sámán – “egy közeli és távoli láthatatlan világ. Itt lakik Isten, a halottak, a szellemek és a szentek. Ebben a világban már minden megtörtént és minden ismert. Ez a világ a saját nyelvén beszél. Én közvetítem, amit mond”.

A sorsot minden korban és kultúrában egy átfogó, személytelen túli erőnek írták le, amely meghatározza az ember helyét és útját a világban. Tudománytalan és irracionális volta ellenére napjainkban is sok sikeres egyén komolyan hisz a sors valamilyen formájában. Ahogy a régi prominens görögök is meglátogatták a delphoi orákulumot, napjaink embere is igénybe veszi azokat a szolgáltatásokat, amelyek a sors kifürkészésének köntösét viselik magukon. Ronald Reagan felesége rendszeresen fordult az asztrológiához. Megbeszélései és koncertjei közt relaxálás képpen Alanis Morissette Tarot kártyáinak lapjait olvasgatja. Johnny Depp 2001-ben a négyezer éves *kínai jóskönyv** egyik szent jelét tetováltatta magára.

Az olyan kifejezések, mint az “Isten (Ég) akarata”, “ahogy lesz, úgy lesz”, “meg van írva a csillagokban”, “a saját végzetét követi” vagy a “minden okkal történik” jól jelzik a végzetben való elterjedt hitet. A Csillagok háborúja, a Mátrix és hasonló mozifilmek is komoly hangsúlyt helyeznek a sors szerepére. A Google keresője több, mint 48 000 000 találatot ad az “astrology” (asztrológia) szóra, messze megelőzve a “Hubble”** találatainak számát. Miért hordoznak több jelentést sokunk számára a babilóniai papok 4000 évvel ezelőtt leírt megfigyelései az égitestek mozgásaival kapcsolatban, mint a NASA kozmikus nagyítója segítségével felfedezett Abell 2744 nevű galaxis, amely tőlünk 13 milliárd fényévnnyire létezik?

A választ nem a hetilapok horoszkópjainak napi útmutatóiban vagy a személyiség természetfeletti portréiban kell keresnünk. A lélektani magyarázatot Marsilio Ficino, tizenötödik századi olasz katolikus pap, humanista filozófus és asztrológus adja meg számunkra. Nézete szerint a horoszkópra szimbólumrendszerként tekinthetünk, amelyben saját identitásunkkal és sorsunkkal való szembesítésre nyílik lehetőség. A születési táblázattal való foglalkozás bizonyos bolygók jellegzetes tulajdonságaira irányítja figyelmünket. Ennek fényében olyan belső tulajdonságainkkal nézhetünk szembe, amelyekért igazából mi vagyunk felelősek. A horoszkóp rituáléjának pszichológiai hozama abban áll, hogy az univerzumban elfoglalt egyediségünk iránti érzékünket finomíthatjuk általa. Azzal, hogy valaki aktívan keresi születésének pontos idejét, kapcsolatba lép rokonaival, ellenőrzi a történelmi adatokat, pszichológiailag kifinomulttá válik a mikorkozmosz és a makrokozmosz metszéspontjának centrumában álló egyediségének érzékelésében. Amikor születésünk és az égi planéták vonatkozását elemezzük, valójában saját tulajdonságaink és belső életünk hatalmas univerzuma között létesítünk kapcsolatot. Jungi szóhasználattal élve: a tudatos és a tudattalan psziché számára egy békésebb együttélésre nyílik lehetőség.

*Ji Csing, Változásik könyve

**1990-ben pályára állított ürteleszkóp